6. Кравченко І.М. Невідповідність працівника займаній посаді чи виконуваній роботі як необхідна підстава для розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Форум права. 2013. № 4. С. 178–183.

7. Довгань А.К. Невідповідність працівника займаній посаді або виконуваній роботі: спроба визначення поняття. *Проблеми Трудового права*. 2009. № 103. С. 82–88.

8. Про практику розгляду судами трудових спорів : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 06.11.1992 № 9 / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>.

9. Плєсньов К.М. Розірвання трудового договору у випадку виявленої невідповідності працівника займаній посаді або виконуваній роботі внаслідок стану здоров'я. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2009. Вип. 26. С. 271–280.

10. Лукашева Н.М. Наслідки невідповідності працівника вимогам за станом здоров'я. *Ученые записки Таврического национального университета им. Вернадского*. 2009. Т. 22(61). № 1. С. 157–164.

11. Роз'яснення Голодержслужби України від 22.12.2009 № 363/12/22-09 щодо права державного службовця на отримання грошової допомоги у розмірі 10 місячних посадових окладів при звільненні на пенсію. URL : <http://nads.gov.ua/sub/poltavska/ua/publication/content/12172.htm?s81370706=64054468889b2638127dbc3ab437c866>.

12. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 р. № 2801-ХІІ. *Відом. Верхов. Ради України*. 1993. № 4. Ст. 19.

13. Наказ МОЗ України «Про затвердження Інструкції про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян» № 455 від 13.11.2001. *Офіційний вісник України*. 2001. № 49. С. 234.

14. Трудове право України : навчальний посібник / За ред П.Д. Пилипенка. Київ : Істина, 2005. 208 с.

УДК 349.3:330.1

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.2-1.30>

СІНЬОВА Л.М.

ЕКОНОМІЧНА ФУНКЦІЯ ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті досліджується сутність економічної функції права соціального забезпечення в сучасних умовах в Україні, аналізується діяльність держави у сфері соціального забезпечення. Наголошено, що прожитковий мінімум в Україні використовується під час розрахунку індексації доходів громадян, розмірів соціальних допомог, максимального доходу для нарахування й утримання внесків, соціальних внесків із тимчасової втрати працездатності, пенсій за віком, допомоги особам з інвалідністю внаслідок війни, квартплати. Визначено, що економічна функція відображає вплив права соціального забезпечення на економіку. Ця роль складна і багатогранна. У структурі економічної функції соціального права норми права соціального забезпечення визначають міру споживання і рівень забезпечення загальних фондів споживання, співпрацюють у нормальному функціонуванні загального виробництва, що дає підставу виділити відповідні його функції – розподіл забезпечення і виробничу. Ці функції водночас виступають як елементи економічної функції соціального права, галузевої функції права соціального забезпечення. З'ясовано, що розподільча функція права соціального забезпечення виконує одне з основних завдань галузі – встановлення видів і форм задоволення громадян, що потребу-

ють допомоги суспільства, за рахунок загальних фондів споживальним шляхом індивідуального розподілу. Вказане завдання виконується за засобом визначення конкретних видів забезпечення, які надаються громадянам у визначених життєвих ситуаціях. Ці види специфічні для даної галузі і виступають у грошовій або натуральній формі, а також у формі послуг, маючи матеріальний зміст: пенсії, допомоги утримання в будинках-інтернатах, працевлаштування осіб з інвалідністю, постачання їх протезно-ортопедичними виробами і засобами пересування. Зроблено висновок, що держава має забезпечити гідний рівень життя малозабезпечених верств населення, що сьогодні є однією з нагальних проблем соціального захисту. Треба запроваджувати нові, більш ефективні ц економічно обґрунтовані форми і види соціального захисту, які мають супроводжуватись розвитком мережі закладів соціального обслуговування на рівні громад, що більше відповідає європейській моделі та міжнародним стандартам, оскільки чинне законодавство у сфері соціального захисту надзвичайно громіздке, ухвалене в різні періоди і часто суперечливе.

Ключові слова: економіка, економічна функція, соціальна справедливість, право соціального забезпечення, функція права.

The article examines the essence of the economic function of social security law in modern conditions in Ukraine, analyzes the activity of the state in the field of social security. It is emphasized that the subsistence minimum in Ukraine is used in calculating the indexation of citizens' incomes, the amount of social benefits, the maximum income for calculating and withholding contributions, social contributions for temporary disability, pensions for old age, assistance to persons with disabilities due to war. It is determined that the economic function reflects the impact of the right of social security on the economy. This role is complex and multifaceted. In the structure of the economic function of social law, the rules of social security law determine the level of consumption and the level of provision of general consumption funds, cooperate in the normal functioning of general production, which gives reason to distinguish its corresponding functions – the distribution of security and production. This function simultaneously acts as an element of the economic function of social law, the sectoral function of social security law. It has been found out that the distribution function of social security law fulfills one of the main tasks of the industry – to determine the types and forms of satisfaction of citizens in need of public assistance at the expense of general funds through consumer distribution through individual distribution. This task is performed by the means of determining the specific types of security provided to citizens in certain situations of life. These types are specific to the industry and are in cash or in kind, as well as in the form of services, having a material content: pensions, housing allowances, employment of persons with disabilities, supplying prosthetic orthopedic products and means of transportation. It is concluded that the state should ensure a decent standard of living for the poor, which is one of the urgent problems of social protection today. New, more effective and cost-effective forms of social protection should be introduced, which should be accompanied by the development of a network of community-based social services, which is more in line with European model and international standards, since the existing social protection legislation is extremely cumbersome, adopted in various periods and often controversial.

Key words: economy, economic function, social justice, social maintenance law, law function.

Вступ. Економічна функція, або функція економічної стабілізації полягає в заміщенні заробітку, втраченого у зв'язку з віком, непрацездатністю або втратою годувальника, частковим відшкодуванням додаткових витрат у разі настання певних життєвих обставин, у наданні мінімальної грошової або натуральної допомоги малозабезпеченим громадянам, а також у сприянні розвитку суспільного виробництва загалом і окремих галузей господарства зокрема, в економічному підйомі зон пріоритетного розвитку тощо. Джерела фінансування – державні позабюджетні фонди соціального призначення: пенсійний, соціального страхування й ін. [1, с. 25].

Питання визначення економічної функції права та функцій права соціального забезпечення досліджувалися значною кількістю науковців, а саме такими, як: С.С. Алексєєв, Н.Б. Болотіна,

С.Д. Гусарев, І.В. Гушін, Д.А. Керімов, М.І. Козюбра, В.В. Копейчиков, Г.В. Кузьменко, О.Л. Кучма, С.М. Прилипка, В.І. Прокопенко, Е.М. Лібанова, П.О. Недбайло, Є.В. Назаренко, П.М. Рабінювич, Т.М. Радько, О.В. Тищенко, Б.І. Сташків, О.Ф. Скакун, О.Л. Слюсаренко, О.Д. Тихомиров, О.Є. Мачульська, Л.Ю. Малюга, В.Ш. Шайхатдінов, О.В. Шмоткін, В.О. Шлапак, Я.М. Фогель, В.І. Щербина, О.М. Ярошенко, І.С. Ярошенко й ін.

Варто наголосити, що тема функцій соціального захисту є досить дискусійною в юридичній науці. Деякі вчені наполягають на неоднозначності віднесення функцій соціального забезпечення до правової категорії, віддають перевагу економічному підґрунтю. Наприклад, вони вважають, що до функцій соціального забезпечення належать такі: задоволення певних потреб окремих осіб, підвищення матеріального та культурного рівня життя, коригування та розумний розподіл внутрішнього прибутку, свідоме управління потребами. На його думку, наповнення функцій пов'язане із цілісним призначенням суспільних фондів як джерела соціального забезпечення, а також із цільовим направленням окремих видів забезпечення, зокрема пенсій. Так, функція соціального забезпечення як економічна складова частина характеризується позитивним впливом на економіку й інтереси населення, здійснює акумуляцію та розподіл матеріальних благ і послуг спеціальним економічним способом, розподіляє їх серед осіб на забезпечення певних цілей. Хоча із цією гіпотезою складно не погодитися, більшість науковців усе ж таки віддають перевагу тому твердженню, що функція є поняттям загально соціальним і підлягає комплексному сприйняттю для якісного впливу на суспільство, а економічна сторона є лише її частиною [2, с. 116].

Варто зазначити, що у правовій науці недостатньо приділена увага економічній функції права соціального забезпечення.

Постановка завдання. Мета статті – проведення аналізу різних підходів до визначення економічної функції в наукових джерелах і сутності економічної функції права соціального забезпечення в сучасних умовах в Україні. Економічна функція права соціального забезпечення має бути спрямована на розвиток і зміцнення правосвідомості, держава має забезпечувати захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання та створювати соціальну спрямованість економіки.

Результати дослідження. У ст. 13 ч. 4 Конституції України зазначено, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом.

Україна переживає період як економічних, так і політичних змін, намагаючись створити соціально орієнтовану економіку. Метою цього етапу є економічне зростання, збалансованість між суспільною інтеграцією та соціальною мобільністю. А це можливо лише за втручання держави в соціальну сферу з метою оптимізації використання фінансових ресурсів в інтересах підвищення рівня добробуту суспільства. У період перебудови соціально-економічних відносин найбільше потерпають від цих процесів малозабезпечені верстви населення. Тому під час трансформації економіки особливої актуальності набуває загальносуспільна проблема соціального захисту як населення загалом, так і найбільш вразливих його верств зокрема. Проблема соціального захисту населення по-різному роз'яснюється в межах певної суспільно-економічної формації, конкретної країни. В умовах формування в Україні соціально орієнтованої економіки основний тягар соціального захисту покладається на державу, але водночас зростає роль ринкового механізму у проведенні такої політики [3].

На думку Б.Я. Назарова, функції права, які характеризуються з боку соціально-політичного змісту, відповідають функціям держави, оскільки правом регулюються важливі відносини в економічному, політичному і духовному житті суспільства [4, с. 78–79].

Економічна функція є однією з найважливіших соціальних функцій права на всіх етапах розвитку суспільства, у якому існують товарно-грошові відносини. Право, встановлюючи відповідні норми в економічній сфері, врегульовує виробничі відносини, закріплює форми власності, визначає механізм розподілу суспільного багатства, встановлює санкції за порушення відповідних норм і невиконання взятих на себе обов'язків за договорами. Отже, економічна функція права здійснюється шляхом як регулювання правомірних дій учасників економічних відносин, так і загрози настання санкцій та їх реалізації щодо суб'єктів, які вчинили правопорушення у сфері економіки [5, с. 157–158].

Як зазначає К.Н. Гусов, економічна функція виражається в наданні матеріальної підтримки громадянам у важкій життєвій ситуації, у сприянні розвитку суспільного виробництва загалом і визначених галузей народного господарства зокрема, економічному підйому зон пріоритетного розвитку тощо [6, с. 10].

Економічна функція пов'язана з позитивним впливом пенсійного забезпечення на економіку, інтереси та потреби населення. Вона визначає рівень матеріального забезпечення громадян із настанням пенсійних соціальних ризиків, акумуляцію та рівномірний розподіл коштів між непрацездатним населенням, забезпечує створення та використання резервних фондів для стабільного фінансового стану галузі, бореться з тіньовою економікою, сприяє зменшенню її частки. Через економічну функцію проявляється і контроль за сплатою внесків роботодавцями та запобігання уникненню сплати соціальних внесків і податків. Її роль стосується також і стимулювання до збільшення розміру внесків на персональних накопичувальних рахунках, створення ефективних механізмів інвестування для отримання додаткового доходу, захисту внесків від впливу різних економічних ризиків, запобігання впливу економічної нестабільності на систему пенсійного забезпечення [7, с. 95].

Економічна функція як одна з найважливіших соціальних функцій права мала велике значення на всіх етапах розвитку товарно-грошових відносин. Право завжди було гарантом власності та свободи підприємництва. На основі правових норм в економіці формувалися врегульовані правом відносини. Найважливішою правовою формою таких відносин був і залишається договір, у якому йдеться про права й обов'язки сторін, де останні визначають умови настання тих чи інших правових наслідків (результатів) [8].

З договору частіше за все випливають також певні санкції для сторони, що не виконує своїх обов'язків. Крім того, правові санкції встановлюються за скоєння в економічній сфері навмисних злочинів (шахрайство, вимагання, знищення або пошкодження майна, незаконне використання товарного знака, виготовлення чи збут підроблених грошей, цінних паперів тощо). Таким чином, економічна функція права здійснюється як безпосередньо через регулювання правовірних дій учасників економічних відносин, так і опосередковано, шляхом погрози застосування санкцій чи їх реалізації за скоєння правопорушень у сфері економіки [8].

Варто наголосити, що однією з основних функцій соціального забезпечення є економічна (через розподіл валового внутрішнього продукту здійснюється спочатку акумуляція коштів із наступним використанням їх із метою надання особі допомоги) [9].

О.Є. Мачульська вважає, що суть соціального забезпечення найбільш рельєфно проявляється в його функціях. Вона розкриває зміст однієї з найважливіших функцій соціального забезпечення – економічної (компенсійно-розпорядча), що полягає в повному чи частковому відшкодуванні заробітку чи іншого джерела засобів існування [10, с. 6–7].

Як зазначає І.В. Гушин, соціальне забезпечення як форма розподілення частини суспільних фондів споживання виконує низку економічних функцій, серед них такі: 1) повне або часткове відшкодування заробітку у зв'язку з настанням старості, інвалідності або смерті годувальника; 2) компенсація в установлених випадках зверх заробітної плати підвищених витрат [11, с. 14]. Б.І. Сташків зазначає, що однією з функцій соціального забезпечення є економічна, її суть полягає в тому, що через розподіл валового національного доходу здійснюється акумуляція коштів у спеціалізовані соціальні фонди з використанням їх у подальшому з метою надання особі матеріальної підтримки в разі втрати нею засобів до існування чи недостатності їх (пенсії, допомоги, соціальні послуги, пільги, компенсації) [12, с. 18].

Економічна функція відображає вплив права соціального забезпечення на економіку. Ця роль складна і багатогранна. У структурі економічної функції соціального права норми права соціального забезпечення визначають міру споживання і рівень забезпечення загальних фондів споживання, співпрацюють у нормальному функціонуванні загального виробництва, що дає підставу виділити відповідні його функції – розподіл забезпечення і виробничу. Вказані функції водночас є елементами економічної функції соціального права, галузевої функції права соціального забезпечення. Економічна функція права виконується правом соціального забезпечення відповідно до його цілей і завдань. Під дією його норм здійснюються близькі цілі галузі (надання на достатньому рівні малозабезпеченим допомоги із суспільних фондів матеріального забезпечення й обслуговування через індивідуальну форму: судові рішення). Одночасно створюються передумови для реалізації перспективних і кінцевих економічних цілей [13].

Сутність економічної функції соціального забезпечення полягає в тому, що держава використовує соціальне забезпечення як один із засобів розподілу частини валового внутрішнього продукту, завдяки цьому впливає на вирівнювання особистих доходів громадян шляхом надання матеріальних благ (пенсії, допомоги, компенсації, соціальні послуги й ін.) замість втраченого заробітку або разом із ним за настання зазначених у законах соціальних ризиків [14, с. 23].

Основним у здійсненні економічної функції права соціального забезпечення є розподіл загальних фондів споживання, що виконує розподільча функція. Ця функція характерна і для інших галузей права, для трудового і суміжних галузей також. Проте її зміст в окремих галузях права неоднаковий. Так, норми трудового права стосуються оплати праці, виплат за час чергової відпустки й ін., забезпечують розподільчі функції, але з їх допомогою трудове право виконує свої специфічні завдання. Воно покликане бути регулятором під час розподілу за працею як основного виду розподілу соціального забезпечення, розподілу загальних фондів споживання. Крім того, цей вид розподілу має місце в рамках трудових правовідносин, що стосується господарського права, за допомогою його норм відбувається розподіл за працею і їхніх загальних фондів споживання окремим господарствам у рамках господарських відносин [13].

Розподільча функція права соціального забезпечення виконує одне з основних завдань галузі – встановлення видів і форм задоволення громадян, що потребують допомоги суспільства, за рахунок загальних фондів споживальним шляхом індивідуального розподілу. Вказане завдання виконується за засобом визначення конкретних видів забезпечення, які надаються громадянам в певних життєвих ситуаціях. Ці види є специфічними для даної галузі і виступають у грошовій або натуральній формі, а також у формі послуг, маючи матеріальний зміст: пенсії, допомоги утримання в будинках-інтернатах, працевлаштування осіб з інвалідністю, постачання їх протезно-ортопедичними виробами і засобами пересування й ін. Ці суспільні цілі виражають основне призначення зазначеної галузі права, її місце в системі сучасного права, у системі держави соціально-демократичного типу. У цих умовах потрібно виробити єдиний нормативний акт регулювання та впливу відповідно до єдиних принципів щодо основних положень Конституції. Регулювання матеріального забезпечення в рамках соціального страхування аналогічне: положення повинні бути і в загальному законі про соціальне забезпечення. У такому разі право соціального забезпечення виступає регулятором через індивідуальну форму суспільних фондів. Забезпечувальна функція спрямована на виконання такого важливого завдання галузі права соціального забезпечення, як надання належного рівня забезпечення й обслуговування пенсіонерам за віком і стажем, інвалідам, сім'ям із дітьми й ін. Вона реалізується за допомогою загальних норм про правосуб'єктність і правовий статус суб'єктів (громадяни й органи, які представляють забезпечення), юридичні факти, а також спеціальних норм про порядок надання і розміри забезпечення. У нормах зазначається перелік громадян, яким належить забезпечення, підстави для виникнення права на забезпечення, розміри пенсії, допомоги, обсяг послуг, які надаються в будинках-інтернатах та ін. Особливе значення мають норми, які становлять розміри пенсій і допомоги. Отже, усі перелічені цілі досягаються за допомогою норм права соціального забезпечення і через галузеві функції, близькі цілі реалізуються постійно, перспективні поступово, а реалізація кінцевої цілі підготовлюється у процесі досягнення ближчих і перспективних [13].

Як наголошує В.О. Шлапак, ще однією з нагальних проблем соціального захисту населення є те, що в умовах фінансово-економічної кризи, падіння виробництва і валового внутрішнього продукту погіршуються умови та рівень життя населення, що є вкрай недопустимим. У таких умовах із метою недопущення погіршення ситуації одна з головних форм соціального захисту населення – пенсії (за віком, інвалідністю тощо) – повинна забезпечити гідний рівень життя тих верств населення, які мають право на її отримання. Але, на жаль, в Україні пенсії вкрай низькі, середній їхній розмір іноді не досягає третини прожиткового мінімуму. Водночас доречно зазначити, що інші види матеріальних виплат та допомоги є також надзвичайно низькими. Головною проблемою такої ситуації є передусім те, що, по-перше, велика частина населення працездатного віку не мають робочих місць, по-друге, середня заробітна плата основної маси зайнятого населення країни надзвичайно низька, тому і відрахування до соціальних фондів малі. Це означає, що оплата праці значної частини громадян, яка дещо перевищує прожитковий мінімум, не забезпечує гідного рівня життя. Усе це є свідченням того, що в умовах кризової економіки, інфляційних процесів, падіння виробництва значна частина громадян перебувають за межею бідності. У такій ситуації необхідно вживати дієвих заходів, які б змінили життя на краще [3].

Відповідно до ст. 7 Закону «Про Державний бюджет України на 2019 р.» [15], планується такий розмір прожиткового мінімуму на одну особу в розрахунку на місяць: з 1 січня 2019 р. – 1 853 гривень, з 1 липня – 1 936 гривень, з 1 грудня – 2 027 гривень.

Розмір прожиткового мінімуму для основних соціальних і демографічних груп населення становитиме:

– для дітей віком до 6 років: з 1 січня 2019 р. – 1 626 гривень, з 1 липня – 1 699 гривень, з 1 грудня – 1 779 гривень;

- для дітей віком від 6 до 18 років: з 1 січня 2019 р. – 2 027 гривень, з 1 липня – 2 118 гривень, з 1 грудня – 2 218 гривень;
- для працездатних осіб: з 1 січня 2019 р. – 1 921 гривню, з 1 липня – 2 007 гривень, з 1 грудня – 2 102 гривні;
- для осіб, які втратили працездатність: з 1 січня 2019 р. – 1 497 гривень, з 1 липня – 1 564 гривні, з 1 грудня – 1 638 гривень.

Згідно із Законом України «Про прожитковий мінімум» [16], прожитковий мінімум – вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів і мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості. Варто наголосити, що прожитковий мінімум в Україні використовується під час розрахунку індексації доходів громадян, розмірів соціальних допомог, максимального доходу для нарахування й утримання внесків, соціальних внесків із тимчасової втрати працездатності, пенсій за віком, допомоги особам з інвалідністю внаслідок війни, квартплати.

Висновки. Конституція України проголосила права та свободи людини, які можуть бути реалізовані лише за умови повного соціального забезпечення. За умов економічного падіння, які призвели не лише до погіршення матеріального життя громадян країни, а й до їх духовного та морального виснаження, держава повинна виробити таку політику, яка дозволила б застосовувати такі форми та методи соціального захисту, які б захищали населення, особливо малозабезпечені верстви, та створювали умови не лише для існування, а й для розвитку громадян [3].

Отже, держава має забезпечити гідний рівень життя малозабезпечених верств населення, що сьогодні є однією з нагальних проблем соціального захисту. Треба запроваджувати нові, більш ефективні й економічно обґрунтовані форми і види соціального захисту, які мають супроводжуватись розвитком мережі закладів соціального обслуговування на рівні громад, що більше відповідає європейській моделі та міжнародним стандартам, оскільки чинне законодавство у сфері соціального захисту надзвичайно громіздке, ухвалене в різні періоди і часто суперечливе. Ним передбачено набагато більше видів соціальних пільг, виплат і послуг, ніж гарантовано Конституцією України.

Список використаних джерел:

1. Право соціального забезпечення в Україні : підручник / Т.А. Занфірова та ін. ; за заг. ред. Т.А. Занфірової, С.М. Прилипка, О.М. Ярошенка. 2-ге вид. переробл. і доповн. Харків : ФІНН, 2012. 640 с.
2. Ярошенко І.С. Право соціального забезпечення : навчальний посібник. МОНУ; КНЕУ. Київ : КНЕУ, 2005. 232 с.
3. Шлапак В.О. Соціальний захист України за умов ринкової економіки. URL: <http://intkonf.org/shlapak-vo-sotsialniy-zahist-ukrayini-za-umov-rinkovo-yi-ekonomiki/> (дата звернення: 17.01.2019).
4. Теория государства и права : учебник / под ред. А.М. Васильева. 2-е изд. Москва : Юрид. лит., 1983. С. 78–79.
5. Загальна теорія держави і права : підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М.В. Цвік та ін. ; за ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. Харків : Право, 2010. 584 с.
6. Право социального обеспечения : учебник / под ред. К.Н. Гусова. 2-е изд., перераб. и дополн. Москва, 2001. 328 с.
7. Буряченко О.Є. Сутність поняття пенсійного забезпечення в науковому дискурсі. *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 2. С. 90–97. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2015-2/doc/1/14.pdf> (дата звернення: 13.03.2019).
8. Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком-Інтер, 2006. URL: http://www.ebk.net.ua/Book/law/zaychuk_tdp/part3/1305.htm (дата звернення: 25.02.2019).
9. Поняття соціального забезпечення, його функції, роль та значення в суспільстві. URL: https://studopedia.su/2_20760_tema--ponyattya-sotsialnogo-zabezpechennya-yogo-funktsii-rol-ta-znachennya-v-susilstvi.html (дата звернення: 25.02.2019).
10. Мачульская Е.Е. Право социального обеспечения. Москва : Международный центр финансово-экономического развития, 1997. 208 с.
11. Гушин И.В. Правовые проблемы социального обеспечения колхозного крестьянства : автореф. дис. Харьков, 1981. С. 14.

12. Сташків Б.І. Теорія права соціального забезпечення : навчальний посібник. Київ : Знання, 2005. 405 с.
13. Функції права соціального забезпечення. URL: <https://sci.house/grajdanskoe-pravo-ukrainyi-scibook/funktsiji-prava-sotsialnogo.html> (дата звернення: 16.01.2019).
14. Вишновецька С.В., Новосельська І.В. Право соціального забезпечення України : навчально-методичний посібник для студентів юридичних спеціальностей. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал»», 2009. 320 с.
15. Про Державний бюджет України на 2019 р. : Закон України від 23 листопада 2018 р. № 2629–VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 50. Ст. 400. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19> (дата звернення: 13.03.2019).
16. Про прожитковий мінімум : Закон України від 15 липня 1999 р. № 966–XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 38. Ст. 34. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14> (дата звернення: 13.03.2019).

УДК 349.2
DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.2-1.31>

ТИХОНЮК О.В.

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ТРУДОВИЙ СТРАЙК & САМОЗАХИСТ: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

За логікою трудових відносин, поки працівник заробляє собі на життя у роботодавця, на нього покладається обов'язок використовувати всі свої сили для вирішення завдань, що стоять перед роботодавцем та утримуватись від усього, що завдаватиме шкоду його інтересам. При цьому працівник забезпечує інтереси роботодавця тією мірою, якою це не шкодить його власним інтересам. Якщо ж роботодавець не дотримується (або не виконує) умов укладеного з працівником трудового договору, порушує існуючі конституційні гарантії щодо реалізації права на працю або ж законодавство про працю, то виникає трудовий конфлікт. *Причин* трудових конфліктів багато і їх можна згрупувати за наступними ознаками: *соціально-професійні* (наприклад, необ'єктивність оцінки роботодавцем результатів праці працівників), *соціально-економічні* (наприклад, фінансове становище підприємства, яке провокує заборгованість із виплати заробітної плати та порушення термінів виплати поточної заробітної плати), *соціально-психологічні* (наприклад, несприятливий соціально-психологічний клімат на виробництві), *організаційно-господарчі* (наприклад, незадовільна організація охорони праці і недотримання вимог техніки безпеки), *організаційно-правові* (наприклад, свідоме порушення роботодавцем норм законодавства: прийняття на роботу без оформлення трудових відносин або укладання трудового договору, умови якого погіршують становище працівника; примушування працівника виконувати роботу, яка не передбачена трудовим договором). У будь-якому разі працівник або захищає свої права і свободи від порушень і протиправних посягань будь-якими не забороненими засобами (ч. 5 ст. 55 Конституції України), тобто обирає на свій власний розсуд саме ту форму захисту своїх порушених прав, яку вважає за більш дієву та ефективну, або дозволяє роботодавцеві чи комусь зі співробітників продовжувати і надалі себе принижувати та порушувати свої права і свободи у трудових відносинах. У статті акцентується увага на тому, що існуючі порушення трудових прав працівників свідчать про не-